ğ İ

Uzm. Ayşe BAŞ ÇETİNÇELİK
Çukurova Üniversitesi

Geleneksel kültürde, Anadolu'nun hemen her yöresinde gelin oğlan evine getirilirken ya da geldikten sonra çeşitli pratikler uygulanır. Bunlarda amaç, yeni kurulan aileyi her türlü zararlı dış etkilerden uzaklaştırmak, gelinin huyunu, iş gücünü, dayanıklılığını etkileyerek onu istenilen şekle sokmaktır. Anadolu'da, gelin alma günü uygulanan pratiklerde kullanılan büyüsel nesnelerden bazıları şunlardır: *Buğday, para, şeker, testi, ekmek-maya, Kuran, ayna, post, kazan-demir, yağ, oğlan çocuğu, su kendir, kızgın saç- ateş, kaynananın bacak altında geçirme, çivi, cami-mezar-türbe* gibi. Böylece, bu nesneler yardımıyla uygulanan büyüsel pratiklerle evlilik garanti altına alınmak istenmektedir.[1]

Eski Türklerden günümüze kadar, Türk topluluklarında gelinin geldiği gün, başına "saçı" saçılır. Her devirde bu saçı, topluluğun ürettiği mahsullerden olmuştur. Avcılık devrinde, avın kanı, yağı ve etiyi, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı bir soya mensup olan gelinin, kocasının soyunun atalarına ve koruyucu ruhlarına tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayinin kalıntısıdır.[2]

Gelin oğlan evinin kapısına geldiğinde hemen bütün yörelerde, gelinin başına oğlan evinin bir ferdi veya güvey tarafından buğday, şeker ve para karışımının saçıldığını, gelin attan veya arabadan inmeden önce kayınpederinden "indirmelik" malı istediğini, yazılı kaynaklarımızdan öğreniyoruz. Kızılcahamam'da, gelin atın üzerindeyken kucağına bir çocuk verilir. Gelin bu çocuğu atın boynundan üç kez dolandırır. Sonra, gelinin üzerinden komşular su döker, atın ayağı altında kaşık ve testi kırdırılır.[3] Yozgat Köylerinde, gelin inerken, bir kadın, içi çerez dolu çanağı gelinin önüne atar, böylece gelinin kötü huylarını çanak gibi parçalanacaktır. Ters çevrilen bir kazanın üstüne post ve kaşık konur. Gelin bu kaşığı ayağı ile kırar. Gelinin gireceği evin kapısına yağ sürülür, çivi çakılır, önüne mendil konur. Gelinin bu

---

* Ayşe BAŞ ÇETİNÇELİK, Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm. Altın Koza Yayınları : 50, Ulusoy Ofset, Adana Aralık 2009.

[1] Meltem SANTUR, İç Anadolu Bölgesinde Kız Evinden Oğlan Evine Getirilmesi Sırasında Uygulanan Gelenekler, 3. Milletleraras Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongre Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yay:1865, Ankara 1996, s.194 -207.

[2] Abdülkadir İNAN, Tarihte ve Bugün Şamanizm, AKDTYK, TTK Yayınları, VII. Dizi Sa: 24c, TTK Basımevi, 1995 Ankara, s.167.

[3] SAYGI, Kızılcahamam Folkloru, TFA, 9.cilt, Ekim 1965, No.195, İstanbul,s.3876-3878.

mendili kald rmas beklenir.[4] Artvin'de, geline oğlan n babas bir koç hediye eder. Gelin bu koçu kald r rsa, kocas n n yiğit olacağ na inan l r. Güvey, damda silah atar, ilk tetikte patlamazsa uğursuz say l r.[5] Polatl /Kuşçu'da, gelinin önüne saç konur, ak ll gelin saç al p bir kenara koyar.[6] Malatya'da kaynana, gelini kolunun aras ndan geçirir. Koyun gibi olsun, diye bir deste otla karş lar. Demir gibi metin olsun diye, ayağ n n önüne demir at l r. Kastamonu'da, gelin inince eline Kuran ve su dolu ibrik verilir, geçeceği yola yast k konur. Gelin ibrikten su döke döke yukar ç kar. Ç karken yast ğ

güvey, geline damdan elma atar. At lan bu elma tutulmaya çal ş l r. Bu elma evlilikte uğ ur say l r. Kim tutarsa, ona bahş iş verilerek elma al n r. İçeriye girince gelin ve güvey bu elmay birlikte yerler.[15] Kilis'te, gelin gelince "cille" yap l r. Cilleye kat lanlar n hepsi gelinliklidir. Yaln zca tel ve duvaklar yoktur. Cilleye kat lanlar akş am karanl ğ nda ellerinde mumlarla, gelini üç defa avlu içinde dolaş t r rlar, cille tekerlemeleri söylerler.[16] Harput'ta, gelin eve al n rken güvey sol koluna girer, kaynana ve görümce üstlerinden Kuran tutarlar.[17] Konya'da, gelin indikten sonra, kaynana araban n önüne testi f rlat r, yere de bir pösteki serer ve sedire oturur. Gelin kaynanan n elini öpmek üzere yürürken pöstekiye basar, ya da zeki bir gelinse pöstekiyi k v r r, koyun gibi olmayacağ na iş aret eder.[18] Türkmenistan 'da, gelini kaynana karş lar. Duvağ n açar, ellerini gelinin yüzüne sürüp, sonra kendi yüzüne sürer. Azerbaycan'da, gelin odaya girince oturmaz. Kazaklar'da gelini, oğ lan n anas ve babaannesi karş lar. Babaanne, yağ eritilmiş tavay oğ lan ve k z n baş üzerinde çevirir, al nlar na yağ sürer, sonra yağ ataş e döker.[19] Türkmenlerde gelin inerken, kay npederinin verdiğ i hediyeyi üç-beş kuruş karş l ğ nda ş ahitler huzurunda sat n al r.[20]

Adana ve çevresinde gelin oğlan evine inerken ve indikten sonra uygulanan adet ve inanmalardan bazıları şunlardır:

- Gelin attan indirilmeden önce kucağ na bir çocuk verilir. Gelin yan nda mendil, fes, bulundurur. Kucağ na oturtulan çocuğ a fes giydirir, mendil verir. Gelin indikten sonra at n baş n çeken kiş i, ata biner, at üç defa gelinin merdivenine sürer. K_7, AK_{29}
- Gelin oğ lan evine gelince, attan inmeden k rk m paras toplan r. Eskiden bu para kay nbabaya verilirdi, ş imdi k zla oğ lana veriliyor. Oğ lan evindeki bayrakta bulunan aynaya niş an al n r, k rmaya çal ş l r. K_7
- Gelin arabadan inerken, k nadan artan çerezin içine para ve buğ day konur, araban n üstünden saç l r. Kay nbaba mal veya alt n verir. Araban n üstüne tepsi konur, herkes oraya para atar. Tepsideki paralar gelinin çantas na konur. K z kap n n eş iğ ine geldiğ inde, bir eline yağ konmuş yaprak, diğ er eline bardak verilir. Bardağ

[15] S. S rr DUMAN, Petekli Köyü Düğ ün Gelenekleri, TFA, 18.cilt, Mart 1979, No.356, s.8600-8602.
[16] Mazlum Nusret KILIÇKIRAN, Kilis Düğ ün Geleneklerinde Cille, TFA, 16.cilt, May s 1976, No.322, s.7638-7639.
[17] Fikret MEMİŞ OĞ LU, Harput'ta Oğ lan Evinde Erkekler İçin K na Gecesi TFA, 4.cilt, Ocak 1956, No.78, İstanbul, ,s.1235-1237.
[18] Mahmut SURAL, Konya'da Eski Düğ ünler, TFA, 7.cilt, Haziran 1962, No.155, s.2748-2750.
[19] Ali ÇELİK, Tabzon, Baku, Merv, K z l-Orda, Jamb l, Gagauz Düğ ünlerinde3. Milletleraras Türk Halk Edebiyat ve Folkloru Kongre Bildirileri, Kültür Bakanl ğ Yay:1865, Ankara 1996, s.104-117.
[20] Ali R za YALGIN, Cenupta Türkmen Oymaklar I Kültür Bakanl ğ Yay:256, Ankara, 1993, s.213-217.

111

eşiğe atar, kırılınca herkes alkışlar. Yağlı yaprağı kapının üstüne yapıştırır. Kaynana ile kayınbaba arasından güveyle birlikte, kapıdan geçer. K_{76}

- Gelin gelince attan indirilmez. Kayınbaba çağırılır. "Ne bağışlıyorsun?" diye sorulur. "İneği veya öküzü veya şuradaki tarlayı bağışlıyorum." der. Gelin beğenirse attan iner. K_{52}
- Gelin arabadan inmeden arabanın üstüne sini konur,"atkın" toplanır.AK_{28}
- Gelin kaynana ve kayınbabasından bir şey almadan arabadan veya attan inmez. Kayınpederin "Filan yerdeki tarlayı gelinime bağışlıyorum veya boz düveyi gelinime bağışlıyorum..," şeklindeki sözlerinden sonra gelin iner. Evin içine girince ortaya tepsi konur. Bir kişinin çğırtkanlığı ile herkes hediyesini getirir. Daha önce hediyelerini veremeyenler de mevlitteki kırkımda verir. $K_{64,}$ $K_{47,}$ $K_{96,}$ K_{58}, K_{113}

11
1

- Gelin indikten sonra güveyle birlikte bir odaya alınır. Güvey gelinin duvağını açar, sonra dışarıya çıkarlar. Masa konur. Kırkım başlar. Para, koyun, altın verilir. Oyunlar oynanır. K_{63}
- Gelin oğlan evine gelince arabadan inmeden "elek" açılır. Davetliler para atar. AK_{22}
- Gelin oğlan evine gelince başından arpa, leblebi, şeker, kuru üzüm serpilir. Birisi tabakla gezerek para toplar. Verenlere "darısı oğluna, kızına" der. Gelin, yengeleri ve güvey tarafından indirilir. Kapının ağzına bir ibrik, bir oklava konur. Gelin, bunlar alarak içeri götürürse iyi, almazsa uğursuz sayılır. Konuklara yemekler verilir. Gideceklere, gelinin çeyizinden başörtüsü, havlu, mendil, çorap vb. hediyeler verilir. AK_{47}
- Gelin gelince "indirmelik" âdeti yapılır. Gelin içeri girerken kucağına çocuk verilir. Gelin çocuğa para veya hediye takar. Gelin eve girerken kapının önüne süpürge atarlar. Kız süpürgeyi tepelemeden yerden alır, bir kenara koyar. AK_{50}
- Gelin inecği zaman, atın yanına bir kazan ters çevrilir. Gelin bu kazana basarak iner. Gelini odasına kayınvalide ve kayınbaba götürür. Gelin gerdeğe girinceye kadar, odadaki bir post veya minder üzerinde, elleri göğsünde dikilir ve bekler. AK_{15}

1

- Gelini güvey, sağdıçlar ve yengeler indirir, içeriye götürürler. Kayınvalide başından çerez atar. K_{48}

- Gelin binerken ve inerken davulcular h zl h zl “indirdik bindirdik” diyerek davul çalarlar. K_{62}
- Gelin indirildikten sonra, odas na girerken kap ağ z na ibrik, ibriğ e dayal oklava ve üzerlerine iplik at l r. Gelin ipliğ i ikiye k r p yanlara atmal , ibriğ i ve oklavay al p gitmeli. Bunlar yapmazsa “ahmak” denir. AK_{29}
- Gelinin odas n n kap s na k na, yağ sürülür, kap da dua okunur. Kaynana taraf ndan korkutulmak için geline iğ ne bat r l r, su verilir. Suyu içerse kötü say l r.AK_{15}
- Gelin inince kay npeder “üzengilik” ad alt nda k za hayvan veya tarla vaat eder. Kaynana, geline geriye dönüş ün olmayacağ anlam nda bardak veya ş iş e k rd r r.K_{16}
- Gelinin baş na, ağ z tatl l ğ için üzüm, çocuk sahibi olmas için arpa, zengin olmas için para kar ş m serpilir. Gelin indikten sonra gelin, güvey, kaynana, kay nbaba oynarlar. Oyundan sonra gelinin omzuna Kuran, sol eline ekmek, sağ eline ibrik al r. Kendi odas na doğ ru suyu dökerek gider. Geri döner, elindeki ekmeğ i düğ ün halk na dağ t r.AK_{17}
- Gelin oğ lan evine geldiğ inde kap n n eş iğ ine bir koyun haz rlan r. Gelin, bu koyunu at n üstünde iken kald rabilirse, koyun onun olur, kald ramazsa gençlerin olur. AK_{30}
- Gelin inince biraz halay çektirilir. Gireceğ i odan n kap s na gelince, oda kap s kapat l r. Eline içi su dolu iki ş iş e verilir, ş iş eyi odan n kap s na h zla vurur, k r lmazsa ikinciyi f rlat r. Bu arada bir kad n taraf ndan da manilerle övülür. AK_{35}
- Gelin indirme töreninde oğ lan n anas babas “indirmelik” verir, vaatte bulunur. Gelin güveyin kolunda iner. Gelinle güveyi oynatmak gelenektir. “Abdal” son bir “çaba” yapar. Güveyin bütün yak nlar n çabalar. Ald klar n n hepsi ona kal r. AK_{41}
- Gelin gelince, arpa, kuru üzüm ve para serpilir. Eş iğ e gelince önüne bir bardak konur, k rmas istenir (kurulan yuvan n dağ lmamas için). Gelinin yan nda yak n akrabas iki yenge birlikte gelir. AK_{39}
- Gelin arabadan inerken zengin olsunlar diye, bozuk para, evleri bereketli olsun diye, buğ day-bulgur, mutlu olsunlar diye, ş eker serpilir. AK_{25}

- Gelin odaya girerken nazardan korunsun diye odan n kap s na sar msak as l r, kalp k rmas n diye bardak k rd r l r.K_{130}
- Gelin eve girerken ayd nl k olsun diye çömlek k r l r.K_{37}
- Gelin eve girerken yağ-bal sürülmüş yaprağ kap ya yap ş t r r, önüne konmuş ibriği teper.$K_{35,}$ K_{40}
- Gelin inerken para veya hediye verilir. $K_{60,}$ K_{17}
- Gelin inerken kurban kesilir. $K_{113,}$ K_{95}
- Gelin içeriye, kaynanan koltuğu alt ndan geçerek girer. $K_{92,}$ $K_{119,}$ $K_{73,}$ K_{48}
- Kay nvalide gelinin eline yağ-şeker kar ş m sürülmüş yeşil bir yaprak verir. Gelin bunu yatak odas n n pervaz na yap ş t r r. Sonra, kay nvalide kap n n pervaz ndan tutar, gelin ve damat alt ndan odaya girer.K_{58}
- Gelin oğlan evine girince sandğ n üzerine oturtulur, kaynanan n eli ve ayağ öptürülür. K_{1}
- Kavrulmuş buğday, küncü, şeker, bozuk para dolu tas , kaynana gelin arabas n n üstünden döker. K_{17}
- Gelin inerken bir dolu cere (testi) k r l r, gelene uğur getirsin diye, kay nbaba silah s kar. K_{71}
- Gelin eve girerken önüne bir ibrik, bir oklava konur. Gelin onlar kald r rsa temizdir. K_{73}
- Gelin odaya girerken, uğur getirsin diye, kap üzerine hamur yap ş t r l r. K_{82}
- Gelin eve, kaynana-kay nbaban n kolunun alt ndan geçerek girer.K_{63}
- Gelin oğlan evine gelince eline oklava verirler, bir vurmada k rar. Ortaya çul koyarlar, gelin terbiyeliyse o çulu kald r r. K_{15}
- Gelin inerken çocuğu çok olsun diye, nar k rd r rlar, ayd nl k olsun diye cere (testi) k rd r rlar. K_{140}
- Gelin eve girerken yağ gibi yap ş s n diye, kap ya yağl yaprak yap ş t r r, tatl dilli olsun diye, ağz na bal sürülür, kalp k rmas n diye, bir bardak k rd r l r. $K_{77,}$ K_{76}, $K_{87,}$ K_{111}

- Gelin inince, yan na bir k z bir erkek çocuk getirilir. Çocuklar gelinin duvağ n oklava ile açarlar. Oğ lana bir mendil, k za bir ş apka verilir. K_{16}
- Gelinle güvey odaya girer, güvey duvağ açar, tak takar. Getirilen ş erbeti yar mş ar içerler. Sonra, arkadaş lar güveyi al r, yats namaz n n kadar gezer, eğ lenirler. K_{15}

Anadolu'nun hemen her yerinde olduğ u gibi Adana ve çevresindeki geleneksel düğ ünlerde de gelin oğ lan evine geldiğ i zaman, baş ndan buğ day-arpa, kuru üzüm-ş eker ve bozuk para at lmaktad r. Serpilen buğ day, para ve arpa ile gelinin yeni evine bereket getirmesi, k smetinin bol olmas , çocuklar n n çok olmas ; üzüm ve ş eker ile gelinin yeni evinde ağ z tad n n iyi olmas ; para ile de gelin ve damad n zengin olmalar amaçlan r. Bu saç y , çoğ u kez kay nvalide ya da aile büyüğ ü bir kad n, gelinin arabas üstüne ya da indikten sonra baş üzerine serper.

Gelin oğ lan evine gelince hemen inmez, “Gelin inmiyor” denir. Kay npederi ve kay nvalidesi çağ r l r, Geline “indirmelik” vermeleri istenir. Kay npeder, geline, hayvan veya tarla verdiğ ini söyler. Bu arada, araban n üstüne bir tepsi konur, tepsinin üstüne de bir örtü örtülür ve “k rk m” ya da “atk n” ad verilen hediye merasimine baş lan r. Kimi yerde bu tören gelin indikten sonra yap l r. Bu k rk mda, çoğ unlukla para at l r. Daha önce hediyesini getirmeyenler de hediye atar. At lan paralar n miktar ve hediyeler, k rk m yöneten kiş i taraf ndan “Dar s oğ luna, k z na…” diyerek yüksek sesle ilan edilir.

Gelin inerken, daha önce bayrak töreninde kurban kesmeyenler, kurban keserler. Kurban kan ndan gelinin ve damad n aln na sürerler. Ard ndan oyunlar baş lar. Davul ve zurnalar oyun havalar çalar. Bu arada, “gelin övme” türküleri söylenir. Gelin, güvey, kay nvalide, kay nbaba, oyunlar oynarlar, gelin ve damat oynarken baş na para at l r. Davulcular “ş aba” yaparak düğ ün bitmeden son kez konuklardan para toplarlar.

Gelin inince gelini içeriye al rlar. İki kad n gelinin iki taraf na dikilip, yüzü örtülü bir ş ekilde bir sandalyeye oturtulmuş olan gelini överler. Bu türkülerde geline yeni yuvas n ve eş ini sevmesi öğ ütlenir.

Gelin indikten sonra söylenen “gelin övme” türkülerinden birkaç örnek:

-1-

Giydiğ in hara gelinim	Giydiğ in atlas gelinim	Giydiğ in çizme gelinim
İnme p nara gelinim	İğ neler batmaz gelinim	Koncunu büzme gelinim
Allah onara gelinim	Yal n z yatmaz gelinim	Komş uyu gezme gelinim
Sen sefa geldin gelinim	Sen sefa geldin gelinim	Sen sefa geldin gelinim
Ağ z n tatl olsun	Ağ z n tatl olsun	Ağ z n tatl olsun **K_{44}**

Var n söylen geline
Duyduğ un demesin erine

Giydiğ in çizme gelinim
Ökçesin büzme gelinim
Komş uluk gezme gelinim
İn sefa geldin gelinim
Sen sefa geldin

Var n söylen geline
Duyduğ un demesin erine

Tokada ceviz gelinim
K rar m govuz gelinim
Eloğ lu yavuz gelinim
İn sefa geldin gelinim
Sen sefa geldin

Kap da maz gelinim
Maz n n özü gelinim
Kaynanan caz gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Giydiğ in atlas gelinim
İğ neler batmaz gelinim
Yal n z yatmaz gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Giydiğ in çizme gelinim
Ökçesin büzme gelinim
Obay gezme gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Kap da söğ üt gelinim
Sözlerim öğ üt gelinim
Niş anl n yiğ it gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Halburda kepek gelinim
Ağ z nda kapak gelinim
Niş anl n köpek gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Kap da soku gelinim
İçinde koku gelinim
Niş anl n fak gelinim
Sen sefa geldin gelinim
Dilin tatl olsun

Kap da söğ üt gelinim
Verdiğ im öğ üt gelinim
Sevdiğ in yiğ it gelinim
Ağ z n tatl olsun

Sen sefa geldin gelinim
Gelmen kutlu olsun
Yarenim, yoldaş m, bac m
Ağ z n tatl olsun

Çarş da niş e gelinim
Okkas beş e gelinim
Sevdiğ in paş a gelinim
Ağ z n tatl olsun

Sen sefa geldin gelinim
Gelmen kutlu olsun
Yarenim, yoldaş m, bac m
Ağ z n tatl olsun

-

Maraş ta k na gelinim
Okkas ona gelinim
Sevdiğ in suna gelinim
Sen sefa geldin gelinim

Dilin tatl olsun
K nan kutlu olsun
Elin çullu olsun
Dilin ball olsun

Kap da tütün gelinim
Kanad bütün gelinim
Sen ol hatun gelinim
Sen sefa geldin gelinim

Tarlada maz gelinim
İçinde özü gelinim
Kaynanan caz gelinim
Sen sefa geldin gelinim

Giydiğ in atlas gelinim
İğ neler batmaz gelinim
Yal n z yatmaz gelinim
Sen sefa geldin gelinim